

СТАТТЯ НОМЕРА

УДК 341.485

DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.01>

Ксенія Володимирівна ЮРТАЄВА,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості правової оцінки злочину геноциду на національному та міжнародному рівнях в контексті агресії Російської Федерації проти України. На основі аналізу наукових позицій та міжнародної судової практики аргументовано позицію щодо більшої тяжкості злочину геноциду в порівнянні з іншими міжнародним злочинами. У контексті висування обвинувачення високопосадовцям Російської Федерації за злочини, вчинені в Україні, визначено небезпеку підміни обвинувачення в геноциді та збройній агресії обвинуваченням у воєнних злочинах. Доведена необхідність забезпечення повноти, правильності та узгодженості перекладів міжнародних угод, пов'язаних з криміналізацією міжнародних злочинів, зокрема й злочину геноциду. Визначена необхідність розробки узгодженої та ефективної стратегії доведення злочину геноциду в контексті агресії Російської Федерації проти України.

Ключові слова: геноцид, міжнародний злочин, тяжкість злочину, агресія Російської Федерації, доведення обвинувачення, війна, протидія злочинності, стратегія.

Постановка проблеми. Сьогодні відсіч російській агресії здійснюється на різних фронтах, і одним з важливих напрямів забезпечення стратегічних переваг України в цій боротьбі є отримання вагомої та

переконливої перемоги на юридичному фронті. Незважаючи на безсумнівно протиправні та зухвалі дії Росії проти України, процес доведення політичної відповідальності Російської Федерації та притягнення до кримінальної відповідальності її лідерів стикається з низкою політичних та юридичних перепон, які можливо подолати лише за умови побудови виваженої стратегії щодо реалізації поставлених цілей на міжнародному та національному рівнях. Як частина зазначених зусиль, ця стаття присвячена висвітленню деяких актуальних питань правової оцінки злочину геноциду в контексті російської агресії проти України, що і є безпосередньою метою цієї наукової публікації.

Аналізу конститутивних ознак злочину геноциду присвячена значна кількість міждисциплінарних досліджень. В юридичній царині серед фундаментальних робіт, на яких зокрема ґрунтується це дослідження, слід відзначити праці К. Кресса (*C. Kress*), Р. Лемкіна (*R. Lemkin*), Р. К. Мундорффа (*K. Mundorff*), Н. Робінсона (*N. Robinson*), В. А. Шабаса (*W. A. Schabas*). Концепція злочину геноциду також отримала розвиток завдяки роботі Комісії міжнародного права ООН, спрямованої на розвиток та кодифікацію норм міжнародного права, та практиці міжнародних судових установ.

В Україні на тлі агресії Російської Федерації активізувалося юридичне дослідження злочину геноциду. Серед найбільш актуальних вітчизняних наукових робіт у цій сфері слід відзначити праці Д. Азарова, О. Андрухіва, А. Андрушка, М. Антоновича, В. Венгера, К. Катеринчук, Д. Ковалю, М. Комаровського, О. Литвинова, В. Мельниченка, Г. Нуріджанян, Ю. Орлова, І. Яковець, А. Яценка. Проте, незважаючи на підвищений науково-політичний інтерес до юридичних аспектів геноциду в контексті російської агресії проти України, залишається значна кількість невирішених або спірних питань, які стають на заваді ефективному застосуванню відповідних міжнародних та національних норм щодо злочинних дій, що вчиняються на території України. Деякі з них розглянемо в рамках цієї наукової дискусії.

Виклад основного матеріалу. Щоб окреслити предметні межі заявленого напряму дискусії, звернімо увагу на декілька важливих моментів. По-перше, під час кримінально-правової кваліфікації злочинів, вчинених російською владою та російськими військовими в Україні слід чітко відмежовувати політичне й історичне поняття злочину геноциду від юридичного складу цього злочину, визначеного Конвенцією про запобігання злочину геноциду і покарання за нього 1948 р.¹ Як влучно зазначає В. А. Шабас, у контексті російсько-української війни представники обох воюючих сторін використовують термін геноцид «інтуїтивно або ... на підставі «здорового глузду», висловлюючись від щирого серця», «у демагогічний або провокативний спосіб з метою стигматизації свого ворога

---

¹ Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

в очах громадськості», аніж на підставі положень міжнародного права¹. Виключення популістських тверджень та концентрація уваги саме на юридичних складових міжнародних злочинів є вкрай важливими для доведення обвинувачення на міжнародних форумах, у судових органах.

По-друге, у міжнародному праві не існує чіткої ієрархії міжнародних злочинів. Однак із розвитком системи міжнародного правосуддя та необхідністю напрацювання сталих підходів до застосування норм міжнародного кримінального права питання встановлення порівняльної тяжкості міжнародних злочинів набуває все більшої актуальності. Так, зокрема, особливе місце серед міжнародних злочинів, передбачених Римським статутом Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), займає злочин агресії. Досягнення домовленості щодо підстав його криміналізації зайняло найбільше часу: визначення злочину агресії було закріплено в Римському статуті лише у 2010 р. після внесення Кампальських поправок (тобто майже 12 років після прийняття Римського статуту). Окрім того, умови застосування юрисдикції МКС щодо злочину агресії є набагато обмеженішими (ст.ст. 8 bis, 15 bis і 15 ter Римського статуту)², порівняно з іншими злочинами, щодо яких МКС має юрисдикцію.

Особливе становище злочину агресії обумовлене двома основними факторами: 1) безпосереднім зв'язком з політичним керівництвом держави-агресора, оскільки в сучасному міжнародному праві злочин агресії визнається злочином лідерства (*leadership crime*); 2) його винятковою тяжкістю. Найвищий ступінь тяжкості злочину агресії був визначений ще Міжнародним військовим трибуналом (Нюрнберг). У вирокі цього трибуналу від 01.10.1946 р. стосовно військової агресії зазначено наступне: «Її наслідки не обмежуються лише воюючими Сторонами, а впливають на весь світ. Тому початок військової агресії, таким чином, це не тільки міжнародний злочин; це найвищий міжнародний злочин [*supreme international crime* – англійською – *K. Ю.*], що відрізняється від інших військових злочинів тим, що він містить в собі накопичене зло в цілому»³.

Найвищий ступінь тяжкості злочину агресії обумовлений також й тим, що військова агресія часто супроводжується вчиненням інших тяжких злочинів проти законів та звичаїв війни, злочинів проти людяності. Тому військову агресію, вчинену керівництвом Російської Федерації, ще визначають як «материнський злочин агресії» (*mother crime of aggression* – англійською)⁴, а головне кримінальне провадження щодо політичного

¹ Schabas W. A. Genocide and Ukraine: Do Words Mean What We Choose them to Mean? *Journal of International Criminal Justice*. 2022. № 20. P. 844, 854.

² Римський Статут Міжнародного кримінального суду 1998. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#n1034 (дата звернення: 01.09.2024).

³ International Military Tribunal (Nuremberg) Judgment of 1 October 1946 in The Trial of German Major War Criminals. *Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg, Germany*. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/45f18e/pdf/> (дата звернення: 01.09.2024). P. 25.

⁴ Єрмак А. Лише спеціальний міжнародний трибунал щодо злочину агресії РФ проти України дасть змогу відновити справедливість і покарати всіх винних. *Офіційний веб-сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/ru/news/lishe-specialnij-mizhnarodnij-tribunal-shodo-zlochynu-agresii-79505> (дата звернення: 01.09.2024).

керівництва Російської Федерації визначено «магістральною справою щодо агресії РФ»¹.

Щодо трьох інших міжнародних злочинів, передбачених ст. 5 Римського статуту, а саме злочину геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, не передбачається особливостей реалізації кримінальної відповідальності, а лише визначається вимога призначити покарання, враховуючи зокрема й тяжкість вчиненого злочину. І хоча Римський статут не порушує цього питання, в міжнародній судовій практиці та доктринальних положеннях міжнародного кримінального права висловлювалися позиції щодо нерівнозначного ступеню тяжкості міжнародних злочинів. Наприклад, суддя Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії Лал Чанд Вохра (*Lal Chand Vohrah*) в апеляційному розгляді справи *Prosecutor v. Anto Furundzija* подав Декларацію щодо порівняльної тяжкості злочинів проти людяності по відношенню до воєнних злочинів. Він висловив переконання, що за рівних умов особа засуджена за злочин проти людяності вчиняє більш тяжкий злочин, ніж особа засуджена за воєнний злочин, і зазвичай ця додаткова тяжкість вимагає більш суворого покарання². Окрім того Лал Чанд Вохра зауважив: «Якщо акти, що складають геноцид або злочини проти людяності, вчиняються в контексті та у зв'язку зі збройним конфліктом і таким чином також являють собою воєнні злочини, у такому випадку необхідне встановлення додаткових елементів, що визначають геноцид або злочини проти людяності, і якщо у обвинувальному вирокі стосовно особи не буде відображено факт того, що ці злочини мали вплив на більш широке суспільство, це буде дорівнювати неспроможності врахувати належним чином винятково ганебну природу геноциду та злочинів проти людяності»³. Таким чином суддя зазначив, що під час збройних конфліктів воєнні злочини та злочини проти людяності можуть співпадати за багатьма ознаками, і також відзначив більш високу тяжкість останніх.

В. А. Шабас також визнає найвищу тяжкість злочинів проти людяності, а на вершину піраміди міжнародних злочинів за тяжкістю він беззаперечно вставить злочин геноциду⁴. Вчений підкріплює свої висновки прикладами з міжнародної судової практики, зазначаючи, що хоча статутні міжнародних трибуналів й не визначають ієрархію міжнародних злочинів, це не означає, що вона відсутня в загальному міжнародному праві. Зокрема, як зазначає вчений, «вироки трибуналів доводять присутність тенденції, що засудження за геноцид переважно містять більш довгі строки. Угоди про визнання винуватості регулярно містять в собі зняття обвинувачення в геноциді із

¹ Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. *Офіційний веб-сайт* *Офісу Генерального Прокурора України*. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2024).

² Judge Lal Chand Vohrah. *The Relative Seriousness of Crimes Against Humanity vis-à-vis War Crimes. Prosecutor v. Anto Furundzija*. Judgement. URL: <https://www.icty.org/x/cases/furundzija/acjug/en/fur-aj000721e.pdf> (дата звернення: 01.09.2024). P. 91.

³ Там само. P. 89-90.

⁴ Schabas W. A. *Genocide in International Law. The Crime of Crimes*. Second Edition. National University of Ireland. Galway. 2009. P. 10-12.

заміною на користь злочинів проти людяності, що не мало б простежуватися у випадку відсутності ієрархії»¹. П. Акхаван (P. Akhavan) також засвідчує тенденцію міжнародної судової практики, відповідно до якої за наявності рівнозначних фактів, засудження за геноцид тягне за собою більш суворе покарання, ніж інші злочини², що також підтверджує визнання більш високої тяжкості геноциду порівняно з іншими міжнародним злочинами, оскільки, як відомо, суворість покарання є прямим вираженням тяжкості кримінального правопорушення.

Виняткова тяжкість геноциду підкреслюється і в інших рішеннях міжнародних судових установ. Зокрема, у справі *Prosecutor v. Kambanda* зазначено, що «злочин геноциду унікальний через його ознаку *dolus specialis* (спеціальну мету), яка вимагає, щоб злочин був вчинений з метою знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку ..... тому Палата висловлює думку, що геноцид є злочином злочинів, що має бути взято до уваги під час винесення вироку»³. Визначення геноциду «злочином злочинів» можна зустріти і в інших вироків міжнародних судових установ, зокрема у справі *Prosecutor v. Krstic*⁴.

Разом із визначенням виняткової тяжкості геноциду як юридичної ознаки злочину науковці також зазначають, що засудження за геноцид супроводжується особливою стигмою. Так, К. Кресс указує, що особлива стигматизація, пов'язана із засудженням за геноцид, перш за все зумовлена основними історичними прикладами, що стали підставою для його криміналізації⁵. Наймасштабнішим геноцидом ХХ сторіччя, який став приводом для його виокремленням поміж інших злочинів проти людяності та його криміналізації, стала політика тотального знищення євреїв нацистським режимом Німеччини (1933–1945), яка згодом отримала спеціальну назву Голокост (дав.-грец. ὀλοκάστος – всеспалення)⁶, або Шоа (івр. שואה – катастрофа)⁷. На використанні саме останнього терміну наполягає єврейська спільнота. Водночас слід зазначити, що в офіційних юридичних документах теза щодо особливої стигми, притаманній геноциду, нерідко піддається критиці та тій підставі, що значна кількість інших міжнародних злочинів також пов'язана з масовим фізичним знищенням

¹ Schabas W. A. *Genocide in International Law. The Crime of Crimes*. Second Edition. National University of Ireland. Galway. 2009. P. 11.

² Akhavan P. *Reducing Genocide to Law. Definition, Meaning, and the Ultimate Crime*. Cambridge. 2012. P. 59.

³ *Prosecutor v. Kambanda* (Case No. ICTR-97-23-S). Judgment and Sentence. International Criminal Tribunal for Rwanda. 4 September 1998. *ICC Legal Tools Database*: official website. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/49a299/pdf> (дата звернення: 01.09.2024). Para. 16.

⁴ *Prosecutor v. Krstic* (Case No. IT-98-33-T). Judgment. International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Former Yugoslavia since 1991. 2 August 2001. *ICC Legal Tools Database*: official website. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/440d3a/pdf> (дата звернення: 01.09.2024). Para. 699.

⁵ Kreß C. *The Crime of Genocide under International Law*. *International Criminal Law Review*. 2006. № 6. P. 463.

⁶ Довгополова О. Голокост. Глосарій. *Минуле/Майбутнє/Мистецтво*: веб-сайт. URL: <https://pastfutureart.org/glossary/#Holocaust> (дата звернення: 01.09.2024).

⁷ Довгополова О. Шоа. Глосарій. *Минуле/Майбутнє/Мистецтво*: веб-сайт. <https://pastfutureart.org/glossary/#Shoah> (дата звернення: 01.09.2024).

людей. З цього приводу Міжнародна слідча комісія ООН по Дарфуру зауважила наступне: «Безумовно, що геноцид несе в собі особливу стигму, тому що він спрямований на фізичне знищення людських груп. Проте, слід бути свідомим тому, що деякі категорії злочинів проти людяності так само жакливі і несуть у собі однаково тяжку стигму»¹. Таким чином міжнародне право офіційно не визнає більш високу тяжкість злочину геноциду, порівняно з іншими міжнародними злочинами, проте, безсумнівно, культурно-історична конотація цього злочину має значний вплив на практику застосування норм про геноцид на міжнародному рівні.

І якщо питання щодо порівняльної тяжкості геноциду залишається дискусійним, політичний аспект висунення обвинувачення в геноциді є тим фактором, що відрізняє його поміж інших міжнародних злочинів. Це пов'язано перш за все з правовим обов'язком країн-підписантів Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього не лише карати за геноцид, у разі його вчинення, а й запобігати вчиненню цього злочину (ст. 1 Конвенції)². Більш того у 1951 р. Міжнародний Суд ООН у Консультативному висновку щодо застережень до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього визнав, що «принципи, які є основою Конвенції, є принципами визнаними цивілізованими націями, обов'язковими для країни навіть за відсутності будь-якого конвенційного зобов'язання»³. Таким чином норми Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього мають екстратериторіальну дію і визнаються нормами міжнародного звичаєвого права, ба більше – нормами *jus cogens*⁴, відхилення від яких є недопустимим. Невжиття заходів щодо запобігання геноциду, відсутність державної реакції на вчинення актів геноциду або виправдання відповідних діянь є серйозним порушенням норм міжнародного права, що ставить питання щодо правової і політичної відповідальності країни. Відповідно офіційне висунення обвинувачення в геноциді у порівнянні з обвинуваченнями в інших міжнародних злочинах викликає не лише значний політичний резонанс, а й низку наслідків правового характеру, які не можуть бути проігноровані міжнародною спільною через серйозність порушуваних норм. Саме тому міжнародні судові установи ставляться з особливою прискіпливістю і скрупульозністю до можливості висунення обвинувачення в геноциді, оскільки наслідки такого обвинувачення будуть мати не локальний та суто казуальний характер, а здатні вплинути не політико-безпекову ситуацію в регіональному або навіть глобального

¹ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General. Pursuant to Security Council Resolution 1564 of 18 September 2004 Geneva, 25 January 2005. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/1480de/pdf/> (дата звернення: 01.09.2024). Para. 506.

² Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

³ Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Advisory Opinion. *ICJ Reports*. 1951. P. 23.

⁴ *The Prosecutor vs. Clément Kayishema and Obed Ruzindana*. CaseNo.ICTR-95-1. International Criminal Tribunal for Rwanda. 21 May 1999. *ICC Legal Tools Database*: official website. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/0811c9/pdf> (дата звернення 01.09.2024). Para. 88.

масштабі.

Наступним важливим моментом, пов'язаним з висуненням та доведенням обвинувачення проти лідерів Російської Федерації у вчиненні злочину геноциду, є проблема неусталеності перекладу міжнародних угод, згоду на обов'язковість яких було надано Верховною Радою України. Нагадаємо, що згідно ст. 6 і 7 Закону України «Про правонаступництво України» Україна є правонаступником зобов'язань за міжнародними договорами, укладеними Українською РСР до проголошення незалежності України, і прав та обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та її інтересам¹. Значна кількість міжнародних угод, правонаступником яких визнала себе Україна, мали офіційний переклад лише російською мовою, і після здобуття Україною незалежності певна їх кількість поступово була перекладена на українську мову. Проте українські перекладачі під час перекладу зазначених міжнародних договорів у переважній більшості орієнтувалися на офіційні російськомовні оригінали угод, що стає очевидним після порівняльного аналізу їх примірників з текстами відповідних українських перекладів, а також формулюванням релевантних статей чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України). У той же час формулювання та юридичні конструкції російськомовних автентичних текстів міжнародних угод не завжди вірно передають контекст, зміст об'єкту та/або цілі відповідних міжнародних договорів. У зв'язку з цим для правильного перекладу зазначених міжнародних документів важливо брати до уваги не лише один варіант перекладу, а й контекст прийняття відповідної угоди, підготовчі матеріали до її прийняття, а також автентичні переклади на інші мови².

Окрім того найбільш обурливим на третьому році повномасштабної війни Росії проти України видається той факт, що деякі міжнародні угоди, особливо ті, що криміналізують міжнародні злочини та містять норми міжнародного гуманітарного права, й досі не мають офіційного перекладу на державну мову. На жаль, подібна ситуація спіткала і Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Офіційний переклад Конвенції українською мовою було здійснено лише у квітні 2024 р.³; до жовтня 2022 р. на сайті Верховної Ради був опублікований оригінал Конвенції російською мовою, а в проміжку часу між видаленням

---

¹ Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text> (дата звернення 01.09.2024).

² Так, в Порядку здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2006 р. № 353, передбачено, що «у разі укладення договору двома або більше мовами для забезпечення автентичності перекладу також використовуються тексти (текст) договору іншими (іншою) мовою». *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.09.2024).

³ Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

російськомовної версії Конвенції і опублікуванням офіційного перекладу сайт Верховної Ради України взагалі видавав повідомлення про помилку¹.

Важливо зазначити, що ст. 442 КК України «Геноцид» є не дослівним відображенням ст. II Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Зокрема в тексті ст. 442 КК України зазначено, що одним зі способів повного або часткового знищення представників захищеної людської групи є «заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень»², коли в тексті Конвенції передбачено «заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи»³, які є поняттями нееквівалентними та останнє, очевидно, є більш широким, ніж перше.

Не зупиняючись на всіх особливостях закріплення злочину геноциду в КК України, зупинимося лише на тих, що пов'язані з перекладом відповідної норми. Так, наприклад, А. Вишнякова, А. Бесєдін звертають увагу, що російськомовна версія Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього в ст. III (с) містить посилання на «пряме та публічне підбурювання до вчинення геноциду», у той час коли ст. III (е) містить окреме положення щодо відповідальності за «співучасть у геноциді», яка має охоплювати собою підбурювання до геноциду як форму співучасті. Як цілком вірно зазначають дослідники, «ці слова схожі за своїм значенням у побутовій мові, але у правовому вимірі вони набувають дуже різного значення»⁴. Найважливішою відмінністю зазначених юридичних термінів є можливість притягнення до кримінальної відповідальності за неопублічне підбурювання (або підбурювання конкретної особи/осіб) як форми співучасті лише за умови наступного вчинення злочину геноциду, у той час коли підбурювання в публічній обстановці (в коректному українському перекладі – прямі та публічні заклики до вчинення геноциду) може переслідуватися також у разі відсутності події геноциду⁵. На підтвердження важливості зазначеного відмежування А. Вишнякова, А. Бесєдін наводять наступний приклад з міжнародно-правої практики: «Хоча в англомовній версії Статуту цього трибуналу [Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди – К. Ю.] «заклик» та «підбурювання» до геноциду були присутні як два різні концепти, що позначаються двома різними словами: «instigation» та «incitement», у французькій версії перекладачі використали один термін – «L'incitation». Це, за відгуками юристів, що працювали над

¹ Вишнякова А., Бесєдін А. Римський Статут із російським акцентом: як Україна ратифікує договори з помилками у перекладі. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/22/7192537/> (дата звернення: 01.09.2024).

² Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.09.2024).

³ Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.05.2024).

⁴ Вишнякова А., Бесєдін А. Римський Статут із російським акцентом: як Україна ратифікує договори з помилками у перекладі. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/22/7192537/> (дата звернення: 01.09.2024).

⁵ Schabas W. A. *Genocide in International Law. The Crime of Crimes. Second Edition.* National University of Ireland. Galway. 2009. P. 319.

переслідуванням винних у різанині в Руанді, призвело до жахливої плутанини під час роботи над кейсами, які стосувалися закликів до геноциду»¹. У контексті російської агресії проти України зазначене розмежування відіграє особливо важливу роль, оскільки воно надає можливість висунути обвинувачення московським пропагандистам, які регулярно прямо і публічно закликають до знищення українців як нації, до висунення та доведення обвинувачення в геноциді особам, які можуть бути причетні до вчинення «злочину злочинів».

Вивчення підготовчих матеріалів до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. доводить, що делегати розглядали необхідність криміналізації публічних закликів до геноциду як частини обов'язку щодо запобігання геноциду². Так, наприклад, делегат Польщі Манфред Лакс (Manfred Lachs) вказував, що «підбурювання до геноциду є одним з типових випадків, в яких закон має втручатися на дуже ранній стадії». Під час аргументації своєї позиції М. Лакс рішуче відкинув доводи представників окремих країн щодо небезпеки обмеження свободи преси як необґрунтовані та неприйнятні в цьому випадку, оскільки, як зазначив дипломат, «свобода не має бути настільки великою, щоб дозволяти пресі брати участь у підбурюванні до геноциду»³. У результаті запеклих дискусій між делегатами країн на засіданні Шостого комітету Генеральної Асамблеї ООН 27.10.1948 р. положення щодо необхідності карати прямі та публічні заклики до геноциду було залишено у формулюванні ст. III(с) проєкту Конвенції 27 голосами проти 16, 5 – утрималися⁴.

Завдяки зусиллям та громадському активізму зокрема й цитованих вище вітчизняних правників⁵ Україна нарешті отримала переклад й, відповідно, адекватне закріплення закликів до вчинення геноциду в Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього⁶ та в Римському статуті Міжнародного кримінального суду, ратифікованому Україною 21.08.2024 р.⁷ Вбачається, що надання правильного перекладу елементів злочину геноциду, зокрема в частині криміналізації прямих та публічних закликів до цього злочину, спростить співробітництво України з

¹ Вишнякова А., Бесєдін А. Римський Статут із російським акцентом: як Україна ратифікує договори з помилками у перекладі. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/22/7192537/> (дата звернення: 01.09.2024).

² Official Records of the Third Session of the General Assembly, Part I. Legal Question. Sixth Committee. Summary Records of Meetings 21 September – 10 December 1948. A/C.6/SR.82. *United Nations Digital Library*: official website. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/698144?ln=es&v=pdf> (дата звернення 01.09.2024). P. 207-253.

³ Там само. P. 215.

⁴ Там само. P. 229

⁵ Вишнякова А., Бесєдін А. Римський Статут із російським акцентом: як Україна ратифікує договори з помилками у перекладі. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/22/7192537/> (дата звернення: 01.09.2024).

⁶ Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

⁷ Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#n1034 (дата звернення: 01.09.2024).

міжнародними судовими установами, в тому числі щодо потенційного розгляду справи про акти геноциду, вчинені під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

У контексті висунення обвинувачення в геноциді лідерам Російської Федерації важливо також звернути увагу й на інший нюанс, пов'язаний з перекладом тексту Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, а саме переклад такої форми вчинення геноциду як примусове переміщення дітей до іншої людської групи. В офіційному перекладі зазначеної Конвенції на українську мову від 22.04.2024 р. зазначена форма вчинення злочину геноциду, що передбачена ст. II(е) Конвенції, перекладена як «примусове переміщення дітей такої групи до іншої групи».¹ У тексті ст. 442 КК України «Геноцид» використано словосполучення «насильницька передача дітей з однієї групи в іншу».² Чинний офіційний переклад цього словосполучення українською мовою найбільш близький до його англomовного варіанту (*forcibly transferring children of the group to another group* – англійською мовою). При цьому слід звернути увагу, що вищевказане словосполучення є частково співзвучним обвинуваченню у міжнародних воєнних злочинах, висунутому Міжнародним кримінальним судом високопосадовцям Російської Федерації В. В. Путіну і М. О. Львовій-Беловій – незаконна депортація населення (дітей) та незаконне вивезення населення (дітей) з окупованих районів України до Російської Федерації (ст.ст. 8(2)(а)(vii) та 8(2)(b)(viii) Римського Статуту) (*unlawful deportation of population (children) and unlawful transfer of population (children) from occupied areas of Ukraine to the Russian Federation* – англійською)³. Як і примусове переміщення дітей захищеної людської групи до іншої, обвинувачення у вищевказаних воєнних злочинах також містить термін «переміщення» (*transfer* – англійською), який в контексті зазначених воєнних злочинів означає депортацію або переміщення однієї людини або більшої кількості людей до іншої держави або іншої локації (ст. 8(2)(а)(vii) Римського статуту) або ж депортацію або переміщення всього або частини населення в межах окупованої території або поза цією територією (ст. 8(2)(b)(viii) Римського Статуту)⁴. Оскільки у висунутому Міжнародним кримінальним судом обвинуваченні фігурує переміщення не всього населення, а саме дітей, зазначена подібність може потенційно призвести до підміни ознак геноциду ознаками воєнних злочинів, які, як зазначалося, знаходяться на більш низькому рівні в неофіційній ієрархії міжнародних злочинів за ознакою тяжкості.

---

¹ Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

² Там само.

³ Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. *ICC*: official website. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and> (дата звернення: 01.09.2024).

⁴ Elements of Crimes. *ICC*: official website. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

У процесі підготовки проєкту Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього делегати не прийшли до усталеного розуміння змісту примусового переміщення дітей однієї людської групи до іншої з наміром знищення такої групи, повністю або частково. Зокрема, делегати порушували такі питання під час обговорення зазначеного положення: чи буде таке переміщення відноситися до переміщення дітей з однією країною до іншої або з однієї людської групи до іншої (делегат Єгипту); чи може термін «переміщення» бути застосований до евакуації дітей з театру воєнних дій (делегат Польщі); чи примусове переміщення дітей має обов'язково бути масовим, і чи примусове переміщення дітей в школи з іншою мовою або релігією становить геноцид (делегат Нідерландів); чи варто виділяти переміщення дітей як окрему форму геноциду, якщо переміщення населення не завжди передбачає його фізичне знищення (делегат Бельгії)¹ тощо. На жаль, на етапі підготовки проєкту аналізованої Конвенції ці питання так і залишилися без чітких відповідей. Водночас доцільним вбачається звернення уваги на позицію делегата Греції Петроса Валліндаса (Petros Vallindas), який власне і вніс пропозицію щодо включення цієї форми вчинення геноциду до ст. II Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. На противагу цитованим вище запитанням інших делегатів він зазначив, що вважає примусове переміщення дітей однієї людської групи до іншої однаково ефективними способом вчинення геноциду, як і стерилізацію, аборт або викрадення². У зв'язку з цим вбачається, що головний зміст примусового переміщення дітей як форми геноциду полягає не у зміні місця перебування (локації) останніх, а у переміщенні їх в інше національне, етнічне, расове або релігійне середовище, в якому із наміром знищити, повністю або частково, захищену групу на них здійснюється вплив, спрямований на примусову зміну їхньої ідентичності на особистісному та соціальному рівнях.

У зв'язку з вищевикладеним, під час аналізу міжнародних документів, пов'язаних з примусовим переміщення українських дітей, слід чітко визначати чи мова йде про географічне переміщення дітей в іншу країну або локацію, тобто про їхню депортацію або релокацію як ознаку воєнного злочину, або про примусове переміщення українських дітей до іншої людської групи з імперативним наміром знищити українську націю, повністю або частково, як ознаку злочину геноциду³. Вбачається, що нечітке

¹ Official Records of the Third Session of the General Assembly, Part I. Legal Question. Sixth Committee. Summary Records of Meetings 21 September – 10 December 1948. A/C.6/SR.82. *United Nations Digital Library*: official website. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/698144?ln=es&v=pdf> (дата звернення 01.09.2024). P. 188-189.

² Там само. P. 188.

³ Див., наприклад, PACE Resolution 2495 (2023). Deportations and forcible transfers of Ukrainian children and other civilians to the Russian Federation or to temporarily occupied Ukrainian territories: create conditions for their safe return, stop these crimes and punish the perpetrators. *Parliamentary Assembly of the Council of Europe*: official website. URL: [https://pace.coe.int/en/files/31776/html#:~:text=Deportations%20and%20forcible%20transfers%20of,crimes%20and%20punish%20the%20perpetrators&text=Assembly%20debate%20on%2027%20April,13th%20sitting%20\(see%20Doc](https://pace.coe.int/en/files/31776/html#:~:text=Deportations%20and%20forcible%20transfers%20of,crimes%20and%20punish%20the%20perpetrators&text=Assembly%20debate%20on%2027%20April,13th%20sitting%20(see%20Doc) (дата звернення 01.09.2024).

відмежування зазначених понять, пов'язаних в тому рахунку і з перекладом зазначених термінів¹, може зіграти роль чергової удаваної перемоги замість досягнення поставлених нашої країною цілей.

Висновки. Враховуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що притягнення до відповідальності високопосадовців Російської Федерації за вчинення злочинів в Україні є надскладним завданням, яке супроводжується низкою політичних і правових перепон. Працюючи в цьому напрямку, важливо чітко усвідомлювати особливості правової оцінки відповідних діянь на національному та міжнародному рівнях. Показовою в цьому зв'язку є небезпека підміни обвинувачення в таких найтяжких міжнародних злочинах, як геноцид та збройна агресія, обвинуваченням у воєнних злочинах, які вчиняються під час збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру як військовим командуванням, так і пересічними учасниками збройних конфліктів. Досягнення такого результату стало б бажаним сценарієм для політичного керівництва Росії. Відповідно розробка стратегій доведення міжнародних злочинів, пов'язаних з цілеспрямованою злочинною політикою Російської Федерації, спрямованої на знищення суверенітету України та українського народу, повністю або частково, є пріоритетним завданням, що потребує негайного вирішення.

Важливою частиною зазначених зусиль є забезпечення повноти, правильності та узгодженості перекладів міжнародних угод, пов'язаних з криміналізацією міжнародних злочинів, зокрема й злочину геноциду. На теперішній час тексти Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього та Римського статуту Міжнародного кримінального суду в частині криміналізації злочину геноциду використовують неідентичні формулювання, які можуть бути розтлумачені по-різному та мають відмінний об'єм і зміст. На наш погляд, така ситуація є неприйнятною, особливо напередодні необхідності ратифікації Люблянсько-Гаазької конвенції про міжнародне співробітництво при розслідуванні та переслідуванні злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та інших міжнародних злочинів 2023 р., підписаної Україною 14.02.2024 р., і яка в ст. 5(1) також містить визначення злочину геноциду². Практичного вирішення також вимагає проблема розробки узгодженої та ефективної стратегії доведення злочину геноциду в контексті агресії Російської Федерації проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухів О. І. Правова природа геноциду: історія та практика кваліфікації злочину. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 3-10.

¹ Див., наприклад, Андрухів О. І. Правова природа геноциду: історія та практика кваліфікації злочину. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 4.

² Ljubljana-the Hague Convention on International Cooperation in the Investigation and Prosecution of the Crime of Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes and Other International Crimes, 2023. URL: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZEZ/projekti/MLA-pobuda/The-Ljubljana-The-Hague-MLA-Convention.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

2. Вишнякова А., Бесєдін А. Римський статут із російським акцентом: як Україна ратифікує договори з помилками у перекладі. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/08/22/7192537/> (дата звернення: 01.09.2024).

3. Довгополова О. Голокост. Глосарій. *Минуле/Майбутнє/Мистецтво*: веб-сайт. URL: <https://pastfutureart.org/glossary/#Holocaust> (дата звернення: 01.09.2024).

4. Довгополова О. Шоа. Глосарій. *Минуле/Майбутнє/Мистецтво*: веб-сайт. URL: <https://pastfutureart.org/glossary/#Shoah> (дата звернення: 01.09.2024).

5. Єрмак А. Лише спеціальний міжнародний трибунал щодо злочину агресії РФ проти України дасть змогу відновити справедливість і покарати всіх винних. *Офіційний веб-сайт Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/ru/news/lishe-specialnij-mizhnarodnij-tribunal-shodo-zlochynu-agresi-79505> (дата звернення: 01.09.2024).

6. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. *Офіційний веб-сайт Офісу Генерального Прокурора України*. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2024).

7. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 01.09.2024).

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.09.2024).

9. Порядок здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2006 р. № 353. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.09.2024).

10. Про правонаступництво України : Закон України від 12.09.1991 р. № 1543-XII. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text> (дата звернення 01.09.2024).

11. Римський статут Міжнародного кримінального суду. *Верховна Рада України*: офіц. веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#n1034 (дата звернення: 01.09.2024).

12. Akhavan P. Reducing Genocide to Law. Definition, Meaning, and the Ultimate Crime. Cambridge. 2012. 191 p.

13. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 1948. *United Nations*: official website. URL: <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity->

crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (дата звернення: 01.09.2024).

14. International Military Tribunal (Nuremberg) Judgment of 1 October 1946 in The Trial of German Major War Criminals. *Proceedings of the International Military Tribunal sitting at Nuremberg*. Germany. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/45f18e/pdf/> (дата звернення: 01.09.2024).

15. Judge Lal Chand Vohrah. The Relative Seriousness of Crimes Against Humanity vis-à-vis War Crimes. *Prosecutor v. Anto Furundzija*. Judgement. p. 87-91. URL: <https://www.icty.org/x/cases/furundzija/acjug/en/fur-aj000721e.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

16. Kreß C. The Crime of Genocide under International Law. *International Criminal Law Review*. 2006. № 6. P. 461-502.

17. Ljubljana-the Hague Convention on International Cooperation in the Investigation and Prosecution of the Crime of Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes and Other International Crimes, 2023. URL: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZEZ/projekti/MLA-pobuda/The-Ljubljana-The-Hague-MLA-Convention.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

18. Official Records of the Third Session of the General Assembly, Part I. Legal Question. Sixth Committee. Summary Records of Meetings 21 September – 10 December 1948. A/C.6/SR.82. *United Nations Digital Library*: official website. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/698144?ln=es&v=pdf> (дата звернення 01.09.2024).

19. PACE Resolution 2495 (2023). Deportations and forcible transfers of Ukrainian children and other civilians to the Russian Federation or to temporarily occupied Ukrainian territories: create conditions for their safe return, stop these crimes and punish the perpetrators. *Parliamentary Assembly of the Council of Europe*: official website. URL: [https://pace.coe.int/en/files/31776/html#:~:text=Deportations%20and%20forcible%20transfers%20of,crimes%20and%20punish%20the%20perpetrators&text=Assembly%20debate%20on%2027%20April,13th%20sitting%20\(see%20Doc](https://pace.coe.int/en/files/31776/html#:~:text=Deportations%20and%20forcible%20transfers%20of,crimes%20and%20punish%20the%20perpetrators&text=Assembly%20debate%20on%2027%20April,13th%20sitting%20(see%20Doc) (дата звернення 01.09.2024).

20. *Prosecutor v. Kambanda* (Case No. ICTR-97-23-S), Judgment and Sentence. International Criminal Tribunal for Rwanda. 4 September 1998. *ICC Legal Tools Database*: official website. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/49a299/pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

21. *Prosecutor v. Krstic* (Case No. IT-98-33-T). Judgment. International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Former Yugoslavia since 1991. 2 August 2001. *ICC Legal Tools Database*: official website. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/440d3a/pdf> (дата звернення: 01.09.2024).

22. Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General. Pursuant to Security Council Resolution 1564 of 18 September 2004 Geneva, 25 January 2005. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/1480de/pdf/> (дата звернення: 01.09.2024).

23. Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Advisory Opinion. *ICJ Reports*. 1951. 32 p.

24. Schabas W. A. Genocide and Ukraine: Do Words Mean What We Choose them to Mean? *Journal of International Criminal Justice*. 2022. № 20. P. 843–857.

25. Schabas W. A. Genocide in International Law. The Crime of Crimes. Second Edition. National University of Ireland. Galway. 2009. 741 p.

26. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. *ICC: official website*. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and> (дата звернення: 01.09.2024).

27. *The Prosecutor vs. Clément Kayishema and Obed Ruzindana*. CaseNo.ICTR-95-1. International Criminal Tribunal for Rwanda. 21 May 1999. *ICC Legal Tools Database: official website*. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/0811c9/pdf> (дата звернення 01.09.2024).

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024

Kseniya V. YURTAYEVA,

PhD in Law, Associated Professor, LL.M

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

INTERNATIONAL DIMENSION OF LEGAL EVALUATION OF THE CRIME OF GENOCIDE WITHIN THE CONTEXT OF AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

The article analyzes peculiarities of legal evaluation of the crime of genocide at national and international levels in the context of aggression of the Russian Federation against Ukraine. Based on the analysis of scientific positions and international judicial practice the author substantiates the position about greater gravity of the crime of genocide among other international crimes. Within the context of prosecuting high authorities of the Russian Federation for crimes committed in Ukraine the author warns against substitution of the charges in the genocide and military aggression with charges in war crimes. The article stresses the need of comprehensive, correct and consistent translation of international agreements dealing with criminalization of international crimes, including the crime of genocide. The conclusion was drawn about urgency of elaboration of coherent and effective strategy for prosecuting the crime of genocide in the context of aggression of the Russian Federation against Ukraine.

Key words: *genocide, gravity of crime, aggression of the Russian Federation, prosecution, strategy.*